

Applebaum, Anne, 2024. *Autokrati AB: Diktatorerna som vill styra världen*. Stockholm: Albert Bonniers Förlag.

Anmälan av Maya Ringström & Jonas Grafström

Åtminstone när detta skrivs finns det inga exempel på att den sittande amerikanska federala regeringen begagnar alla statens instrument – juridiska, rättsliga, ekonomiska – kombinerade med en modern hatkampanj på nätet för att angripa någon personlig fiende till presidenten. Men det är inte svårt att föreställa sig att det skulle kunna ske. [...] Lyckas han [Donald Trump] någonsin styra federala domstolar och polis mot sina fiender, kompletterat med en trollkampanj i maximiformat, blandas den autokratiska och den demokratiska världen så att de inte längre går att skilja åt. (Applebaum 2024: 130–131)

Trots att *Autokrati AB: Diktatorerna som vill styra världen* är relativt nyutkommen (2024) går varningen som citatet ovan förmedlar redan mot en begynnande verklighet. V-Dem-institutet tillägnade till exempel i 2025 års årsrapport ett eget avsnitt åt den politiska utvecklingen i USA, och menade att utvecklingen ”tycks vara det snabbast eskalerande skedet av autokratisering USA har genomgått i modern historia” (V-Dem 2025: 46, egen översättning).

Applebaum inleder *Autokrati AB* genom att tillbakavisa en allmän bild av autokratiska stater och dess ledare. Hon skildrar en verklighet där nyanser är komplexa men ändå kvantifierbara och menar att autokratier inte alltid är stater som isolerade från omvärlden styrs av en ensam regim med våld som sitt enda maktmedel. Snarare styrs autokratierna av väl kurerade internationella nätverk bestående av samarbetande autokratiska ledare som tillsammans håller sina samhällen i schack genom övervakning, propaganda och desinformation. Det är alltså besvärligt för medborgare i autokratiska stater att avsätta sina ledare eftersom striden utkämpas på flera fronter.

De autokratiska ledarnas nätverk återkommer Applebaum regelbundet till. Hon skriver att dagens autokratier inte är sammanbundna av ideologi; de binds samman av en övertygelse som verkar bestå i att de är oåtkomliga för opinion och kritik, samt en strävan efter orubblig makt och förmögenhet. Enade i detta

Maya Ringström läser politics kandidatprogram med inriktning statskunskap vid Uppsala universitet och är praktikant på Ratio – Näringslivets forskningsinstitut. Jonas Grafström är doktor i nationalekonomi och vice VD på Ratio – Näringslivets forskningsinstitut.
E-post: jonas.grafstrom@ratio.se

samarbetar autokratierna för att uppnå konsolidering internt, men också för fragmentisering extern inom andra länders gränser och i demokratier.

Applebaum beskriver flera tillvägagångssätt genom vilka autokratierna uppnår denna konsolidering. Tidigt i boken diskuterar hon till exempel demokratierna till och med har underlättat för hoten utifrån. Mot kalla krigets slut skrev Fukuyama (1989) sin berömda essä "The End of History?" som tycktes se optimistiskt på demokratins framtid då liberalismen föreföll ha segrat. Essän, enligt Applebaum, blev dock någorlunda missförstådd och gjorde allmänheten naiv; man antog att alla såg fördelarna med liberal demokrati och handel, och att ömsesidigt beroende skulle öka demokratiseringsgraden hos autokratiska stater – att även det motsatta kunde ske ägnades mindre eftertanke.

Förbindelser mellan demokratier och autokratier i form av handel och finanssystemets globalisering har gett de autokratiska ledarna ett fotfäste i den demokratiska världen, enligt Applebaum. Hon anser att oligarker tillåts handla och äga fastigheter i Europa och USA utan krav på transparens, liksom anonymitet tillåts i aktie- och hedgefondbranscherna. Till exempel agerar europeiska och amerikanska jurister, mäklare och revisorer mellanänder till transaktioner utan insyn och öppenhet.

Även de demokratiska staternas egna bruk av spion- och övervakningsprogram har gjort det enklare för autokratierna att rättfärdiga sin användning av desamma. Tillämpningen är olika och möjligheten till ansvarsutkrävande finns förstås i demokratier olikt autokratier. Applebaum menar dock att spridningen av dessa program underlättar normaliseringen av dem i autokratier. Hon framhäver också hur autokratier strategiskt arbetar med att "avslöja" opposition, exempelvis genom avlyssning eller offentliggörande av privat kommunikation, för att skapa ett intryck av att den avslöjade har något hemligt att dölja, även om så inte är fallet. Genom att "avslöja" demokratiskt sinnade personer, sprida propaganda samt tala om splittringar – som är normala och hälsosamma i ett samhälle där åsiktsfrihet råder – som något farligt, projicerar man bilden av att all politisk makt bör betraktas som opålitlig. En del av boken ägnar Applebaum också åt att diskutera och problematisera inflytandet som autokratierna har lyckats få i demokratier genom propagandaspridning och desinformationskampanjer.

Applebaum är journalist och hennes styrka ligger därmed i beskrivningar av vad som har hänt. Något som gör henne särskilt intressant är hennes överblick av nätverken hon beskriver, eftersom hon själv rörde sig i dem i Östeuropa innan många lämnade den liberala vägen och gick mot det auktoritära – något hon även tar upp i sin bok *Twilight of Democracy: The Seductive Lure of Authoritarianism* från 2020.

I *Autokrati AB* använder sig Applebaum genomgående av exempel från konsoliderade autokratier såsom Kina, Ryssland och Venezuela. Det följer naturligt av det faktum att hennes huvudsyfte med boken verkar ha varit att klargöra

hur just dessa breder ut och befäster sig. När diskussionen sedan går över till att behandla hoten mot demokratierna upplevs dock inte valet att fokusera på autokratierna som lika naturligt eller uppenbart – särskilt mot bakgrund av de många hot som kommer inifrån demokratierna själva och inte nödvändigtvis i form av utländsk påverkan.

Tar man del av litteraturen om ”democratic backsliding”, som beskriven av bland annat Bermeo (2016), Waldner och Lust (2018) och Haggard och Kaufman (2021), i ett försök att förstå sig på hur, varför och när demokratin krisar förstår man snabbt att detta fenomen är mer komplext. Framför allt är inhemska förhållanden återkommande förklaringsfaktorer. Djupa ideologiska klyftor, bristande tillit till medmänniskor och institutioner och polarisering till följd av politiskt och ekonomiskt missnöje är några omständigheter som litteraturen behandlar. Denna uppräkningslista är såklart inte fullständig; autokratisering är mångfacetterat och kontextberoende. Det går därför inte att hitta en universell förklaring. *Autokrati AB* har dock ett koncentrerat fokus på yttre faktorer och uppmärksammar därmed inte denna stora mängd förklaringsfaktorer.

Ryssland, Kina och andra konsoliderade autokratier med mycket makt utgör onekligen ett hot mot demokratiska länder, och likaså orsakar de oro bland medborgare i demokratier. För många medborgare upplevs nog emellertid populismen och de antidemokratiska rörelserna som breder ut sig inom flera länder som ett mer vardagsnära hot. Applebaum nämner visserligen, om än kortfattat, den autokratiska utvecklingen i bland annat USA, men hon gör en till synes stor skillnad mellan länderna hon benämner som autokratier å ena sidan, och autokratisk utveckling i demokratier å andra sidan. Eftersom hon inleder boken med att markera att autokratierna inte ser ut som de en gång gjorde är det särskilt anmärkningsvärt att den autokratiska utvecklingen inom länder som fortfarande betraktas som demokratier inte ges lika mycket utrymme.

När Applebaum i slutet av *Autokrati AB* diskuterar vad som kan göras för att begränsa autokratins frammarsch föreslår hon bland annat två lösningar: högre ställda krav på transparens inom finanssystemet för att begränsa autokratiernas möjligheter till påverkan i demokratier och reglering av informationssystem för att få bukt med autokratiernas spridning av propaganda och desinformation i demokratier. Applebaum hävdar förvisso inte att detta är en uttömmande lista men i ljuset av den demokratiska tillbakagång som föranletts av inhemska förhållanden hade en precisering av hur demokratin ska försvara sig och göra motstånd mot detta varit välkommen.

Autokrati AB tillägnas optimisterna. Det avslutande kapitlet är skrivet med en uppmuntrande ton. Det inger hopp om att det, autokratiernas utbredning till trots, går att föra den politiska utvecklingen i demokratisk riktning om viljan finns. En bok som tenderar att benämna autokratier och demokratier som motpoler utan en gedigen diskussion om gråzoner och kraften hos

antidemokratiska rörelser inom demokratierna själva riskerar dock att missa den demokratiska tillbakagångens mångsidighet.

Mot slutet av boken uppmanar Applebaum demokratier att gå samman med den demokratiska oppositionen i autokratiska stater för att kämpa för frihet och mot autokratiska regimer var i världen de än befinner sig – inklusive i demokratier. Hon är faktiskt särskilt tydlig med att en sådan kamp inte bör betraktas som ett krig mot specifika autokratiska stater. Att autokratiska rörelser förekommer inom demokratier tycks visserligen inte ha varit bokens huvudsakliga fokus – men resonemanget hade inte skadats av att utveckla dessa delar parallellt med bokens övriga resonemang. Det hade stärkt budskapet. I epilogens allra sista stycke skriver Applebaum om demokratins motståndskraft och att demokratier faktiskt både ”*kan raseras utifrån och inifrån, av splittring och demagoger*” (Applebaum 2024: 153). Det stycket hade förtjänat mer uppmärksamhet i en övrigt mycket intressant och tankeväckande bok.

Referenser

- Applebaum, Anne, 2020. *Twilight of Democracy: The Seductive Lure of Authoritarianism*. Vintage.
- Applebaum, Anne, 2024. *Autokrati AB: Diktatorerna som vill styra världen*. Stockholm: Albert Bonniers Förlag.
- Bermeo, Nancy, 2016. ”On Democratic Backsliding”, *Journal of Democracy* 27(1), s. 5–19.
- Fukuyama, Francis, 1989. ”The End of History?”, *The National Interest* 16, s. 3–18.
- Haggard, Stephan & Kaufman, Robert, 2021. ”The Anatomy of Democratic Backsliding”, *Journal of Democracy* 32(4), s. 27–41.
- V-Dem, 2025. *Democracy Report 2025: 25 Years of Autocratization – Democracy Trumped?*. Göteborgs universitet: V-Dem-institutet.
- Walder, David & Lust, Ellen, 2018. ”Unwelcome Change: Coming to Terms with Democratic Backsliding”, *Annual Review of Political Science* 21, s. 93–113.